

De boeren van de toekomst

In de polders van Flevoland ligt de enige biodynamische agrarische opleiding in Europa. Op Warmonderhof krijgen de leerlingen hier niet alleen theorie, maar ze kunnen ook echt aan de slag met de gewassen en dieren op het terrein.

TEKST EN FOTOGRAFIE ANNA RUBINGH

Op oefenakkers leren de leerlingen de basis van het biologisch verbouwen van groentes, fruit en bloemen.

Het verblijf van de leerlingen, ze leren niet alleen op Warmonderhof, ze wonen er ook.

Annette Harberink, directeur van stichting Warmonderhof.

Zo werkt biologisch-dynamisch boeren

De biologisch-dynamische landbouw gaat ervan uit dat alles met elkaar samenwerkt. Als boer sta je daar als een soort regisseur in, je probeert de onderdelen van je bedrijf zo goed mogelijk op elkaar te laten aansluiten. Net als in de biologische landbouw worden er geen kunstmest en bestrijdingsmiddelen gebruikt, maar biologisch-dynamisch gaat nog een stapje verder. De aard van het dier is belangrijk, gewassen worden alleen in de vollegrond geteeld en zowel dier, gewas als mens moeten zich ten volle kunnen ontwikkelen. Het is nooit af, het kan altijd beter. Dat is het dynamische, het in beweging zijn. Biologisch-dynamische producten zijn herkenbaar aan het Demeter-keurmerk.

“Hier wordt de nieuwe generatie biologisch-dynamische boeren en tuinders opgeleid!” verwelkomt Annette Harberink me als ik de hal van biodynamische school Warmonderhof in Dronten binnenstap. Annette is directeur van de stichting Warmonderhof die het gemengde boerenbedrijf van de opleiding beheert. “Daar leer je de praktijk, op onze eigen biodynamische boerderij. Kom, ik laat je alles zien.”

Op weg naar buiten zien we in een hoek van de hal een imposante lijst met alumni, oud-leerlingen van de school die al in 1947 werd opgericht. “In Warmond, vandaar de naam”, legt Annette uit. “Het was een particulier initiatief en de eerste jaren werd er lesgegeven in een huiskamer op een landhuis met een klein tuinderijtje. Allemaal heel idealistisch.” Warmonderhof is inmiddels uitgegroeid tot een serieuze mbo-opleiding, met 115 leerlingen die er wonen, werken en leren, allemaal op één plek. “En dat is echt uniek.”

Gesloten kringloop

Op Warmonderhof worden groentes verbouwd, akkerbouwgewassen geteeld, koeien en kippen gehouden en fruit en bloemen geteeld. We lopen vanaf het schoolgebouw naar de kassen, aan de linkerkant staan perceeltjes bloemen en fruitbomen. In de kas staat een groepje leerlingen tussen het tuingevoel te rommelen. “We gaan buiten tussen de groenten schoffelen”, zegt een van hen. Al pratend en lachend lopen ze naar buiten. Het is een zonnige dag, in de grote kas is het warm. Er groeien tomaten, komkommers en aubergines. “Alles wordt in de vollegrond verbouwd, ook in de kas, dus niet in bakjes of op een steenwollaag. Dat past niet bij de biodynamische denkwijze. Alles moet zich op natuurlijke wijze zo optimaal mogelijk kunnen ontwikkelen. En de kas is natuurlijk een koude kas, dat betekent dat we 'm nooit verwarmen.”

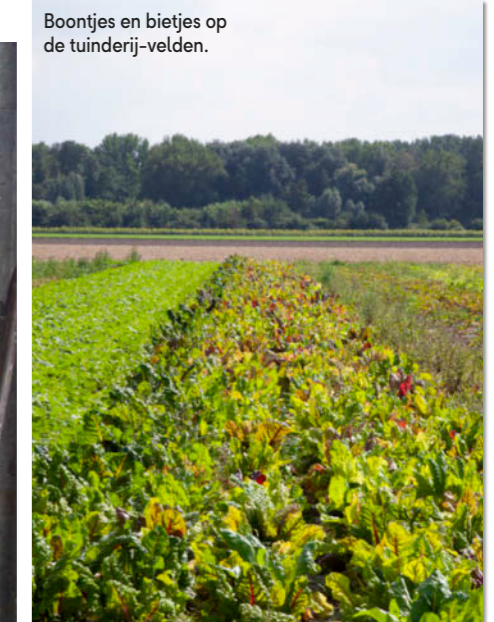
Buiten staan groentes netjes op rijen; prei, sla, bietjes, kolen. De percelen lopen over in het akkerbouwgedeelte met graan, aardappels en andere akkerbouwgewassen. “We werken hier zo veel mogelijk met een gesloten kringloop”, legt Annette uit terwijl we via een lang pad terug naar het erf lopen. “De akkerbouw en veeteelt werken samen; de mest van de koeien wordt gebruikt om de bodem te verzorgen waardoor de gewassen goed groeien. En een deel van de gewassen uit de akkerbouw is weer voer voor de koeien.”

De aard van het dier

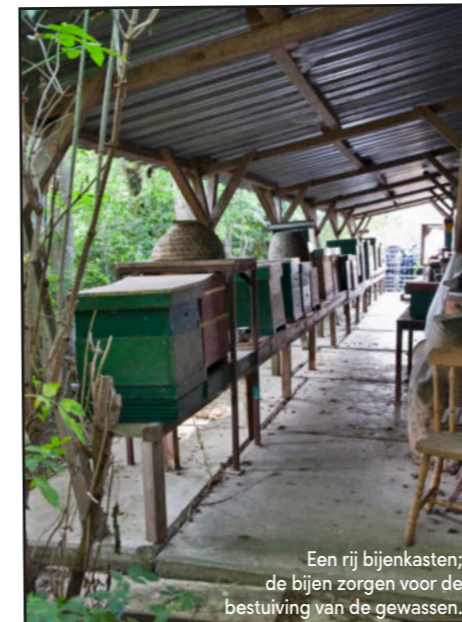
We stappen het erf op en komen langs de koeienstal. “Ze staan nu binnen omdat het een erg warme dag is, als het na het melken wat koeler is geworden gaan ze weer lekker de wei in. We houden hier dertig melkkoeien, natuurlijk op de biodynamische manier. Dat houdt in dat je rekening met de aard van het dier houdt; de koe moet zich goed voelen en zich goed kunnen ontwikkelen. >

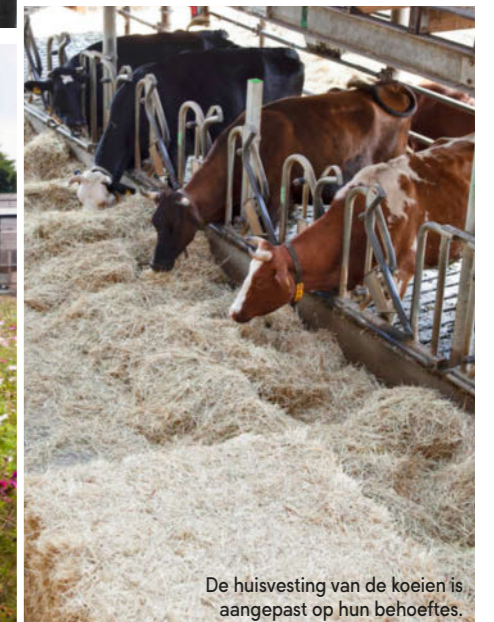
In de kas groeien de groentes in de vollegrond.

Boontjes en bietjes op de tuinderij-velden.

Een rij bijenkasten; de bijen zorgen voor de bestuiving van de gewassen.

De huisvesting van de koeien is aangepast op hun behoeftes.

Ook aan bio-bloementeelt wordt aandacht geschonken op Warmonderhof.

Drie Warmonderhoffers

Geen kunstmest, geen bestrijdingsmiddelen, hier leer je boeren samen met de natuur

WIE

Luna, 23 jaar, zit in het 4^e jaar, richting tuinbouw.

AGRARISCHE ACHTERGROND?

"Nee, ik ben op Sint-Maarten opgegroeid, daar is geen landbouw zoals wij die hier kennen. Mijn vader werkt bij de politie en mijn moeder is model. Groene vingers had ik ook niet, zelfs mijn cactussen gingen dood."

WAAROM DEZE STUDIE?

"Nadat ik had gereisd, raakte ik op mijn 19^e in de ban van kruidengeneeskunde. Ook vind ik het belangrijk om je eigen voedsel duurzaam te kunnen verbouwen."

TOEKOMST?

"Na Warmonderhof wil ik graag verder studeren in de kruidengeneeskunde, en ik hoop misschien ooit een hutje, struikje, schaapje op de hei te hebben met een eigen kruidenpraktijk en een adembenemende tuin."

WIE

Thijs, 17 jaar, zit in het 2^e jaar.

AGRARISCHE ACHTERGROND?

"Nee, ik woonde met mijn ouders in een twee-onder-een-kap. Mijn vader is onderzoeker van de drinkwaterkwaliteit en mijn moeder heeft een eigen bedrijf in de natuurgeneeskunde."

WAAROM DEZE STUDIE?

"Zolang ik me kan herinneren wilde ik al boer worden. Kunstmest en bestrijdingsmiddelen horen niet thuis in de landbouw, vind ik, dus was het voor mij een logische keuze om naar Warmonderhof te gaan. Hier leer je boeren met de natuur."

TOEKOMST?

"Ik wil eerst ervaring opdoen door bij verschillende agrarische bedrijven te werken om daarna mijn eigen gemengde bedrijf te beginnen."

WIE

Nimue, 21 jaar, zit in het 2^e jaar.

AGRARISCHE ACHTERGROND?

"Ik groeide op in een eenvoudige woonwijk van Groningen, maar het buitenleven was nooit ver weg; ik speelde bij vriendjes en vriendinnetjes op de boerderij."

WAAROM DEZE STUDIE?

"Mijn ouders leerden me over de schoonheid en kracht van de natuur. Tuinbouw en alles wat groeit en bloeit interesseerden me erg, maar na het eerste jaar kwam ik erachter dat ik veehouderij veel leuker vond. Ik ben altijd al gek op dieren geweest."

TOEKOMST?

"Het lijkt me heel leuk om op een gemengd biologisch bedrijf te werken of misschien zelf te starten. Ik wil met gelijkgestemden een bijdrage leveren aan een gezonde aarde."

In de Hofwinkel kun je terecht voor verse producten van de eigen Warmonderhof boerderij. Ook is er een melktap, waar je verse melk, zo van de koe, haalt.

> Een stal bouw je om de behoeften van het dier heen. Koeien houden hier ook hun horens.”
Annette ging zelf al als leerling naar Warmonderhof, daarna werd ze veehouder. “Ik had een fijn bedrijf met 65 melkkoeien. Dat was altijd mijn droom geweest.” Tot ze de vraag kreeg of ze niet terug naar Warmonderhof wilde komen, om daar te gaan werken. “Ook ik ben een idealist en ik vond het uiteindelijk belangrijk om me hier op de toekomst te richten.
Het klimaat, de biodiversiteit, natuur, sociale cohesie op het platteland; dat zijn allemaal enorme uitdagingen. Wat we nodig hebben zijn veel goed opgeleide nieuwe boeren en daar wil ik graag mijn bijdrage aan leveren. Wist je dat maar vier procent van de agrarische sector in Nederland biologisch is? Het doel vanuit Europa is dat we in korte tijd

omhooggaan naar 25 procent. Dat vraagt veel van de biologische sector. Niet alleen nieuwe boeren en hectares nieuwe biologische grond, maar het gaat ook over hoe je die producten gaat afzetten en hoe je uitlegt aan consumenten wat het verschil is tussen biologisch en regulier zonder elkaar als sectoren af te vallen.”

Biodiversiteit en natuurherstel

Het is tijd om de koeien te melken. Twee meisjes staan in hun overall in de melkkelder. “Ik hou van dit werk,” vertelt een van hen. “Ik heb geen boerenachtergrond, maar bioboer worden is echt een droom, werken met dieren aan een betere toekomst.”
Via de melktap, waar je superverse melk kunt kopen, en de Hofwinkel, een winkel waar producten van Warmonderhof worden verkocht, lopen we terug naar het schoolgebouw. “Biodynamische landbouw kan antwoord geven op actuele vraagstukken, het is een goed alternatief. Biodiversiteit en natuurherstel is op biologisch-dynamische bedrijven aantoonbaar beter”, besluit Annette ons gesprek. “Het is prettig dat we studenten de handvatten kunnen geven om de wereld en hun eigen toekomst een stukje beter te maken, daar zijn en blijven we heel idealistisch in.” ➡

Warmonderhof

Warmonderhof is de enige biologisch-dynamische landbouwopleiding in Nederland én Europa. Op een perceel van 100 hectare leren leerlingen zowel in theorie als in de praktijk de fijne kneepjes van de biologisch-dynamische veeteelt, tuinbouw en akkerbouw. Tijdens hun vierjarige mbo-studie wonen de leerlingen – die vaak heel uiteenlopende achtergronden hebben – op Warmonderhof, waardoor het een unieke combinatie van wonen-werken en leren is. Ook volwassenen kunnen er een opleiding doen, in deeltijd. Dan heb je een dag per week les en loop je daarnaast stage op een biologisch-dynamisch bedrijf. Meer weten? Kijk op warmonderhof.nl

